

Sygn. akt II Ca 1146/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lutego 2013 r.

Sąd Okręgowy w Białymstoku II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Renata Tabor (spr.)
Sędziowie:	SSO Grażyna Wołosowicz SSO Bogdan Łaszkiwicz
Protokolant:	st. sekr. sądowy Ewa Bagińska

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa S. J.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej
w W. i A. Z.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Białymstoku

z dnia 17 października 2012 r. sygn. akt XI C 229/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda na rzecz każdego z pozwanych kwoty po 1200 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym;

III. nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa - Sąd Rejonowy w Białymstoku na rzecz radcy prawnego I. S. prowadzącej Kancelarię Radcy Prawnego w B. kwotę 1476 złotych w tym 276 złotych podatku VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

UZASADNIENIE

Powód S. J. w pozwie skierowanym przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W. domagał się zasądzenia in solidum kwoty 16.300 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 25 października 2011r. do dnia zapłaty oraz kosztami procesu, w tym kosztami zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Wskazał, że wystąpił z powództwem cywilnym kierowanym przeciwko Skarbowi Państwa – Zakładowi Karnemu w K. o zapłatę kwoty 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kwoty 20.000 zł na rzecz organizacji świadczącej pomoc skazanym. Powództwo to oparł na twierdzeniu, że w czasie odbywania przez niego kary pozbawienia wolności w ww. Zakładzie w celach panowało przeludnienie i złe warunki sanitarne i bytowe. W Zakładzie tym powód przebywał w okresie od 13 kwietnia do 10 sierpnia 2007r. Wyrokiem wydanym w dniu 24 czerwca 2010r. przez Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny w sprawie sygn. akt I C 71/10 jego powództwo zostało oddalone. Na skutek apelacji powoda, wyrokiem wydanym w dniu 25 listopada 2010r. w sprawie sygn. akt I ACa 495/10 Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny oddalił apelację powoda. Następnie powód wraz z wnioskiem o sporządzenie pisemne uzasadnienia tego wyroku, złożył wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu celem wniesienia skargi kasacyjnej. Sąd Apelacyjny w Białymstoku uwzględnił to żądanie powoda i wyznaczył mu pełnomocnika w osobie pozwanego adwokata A. Z.. Pełnomocnik w imieniu powoda sporządził skargę kasacyjną, która jednak została odrzucona postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku wydanym w dniu 8 kwietnia 2011r. jako złożona po terminie. Roszczenie swoje w niniejszej sprawie powód oparł na treści art. 471 kc i art. 822 kc, wskazując na nienależyte wykonanie przez pozwanego A. Z. obowiązku starannej reprezentacji powoda. W wyniku bowiem uchybienia przez pełnomocnika terminowi do wniesienia skargi kasacyjnej, powód został pozbawiony możliwości uzyskania zadośćuczynienia od Skarbu Państwa za naruszenie jego dóbr osobistych (godności i prawa do intymności). Na szkodę wskazywaną przez powoda składały się kwoty: 10.000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych oraz 6.300 zł tytułem kosztów procesu zasądzonych w obu instancjach w sprawie sygn. akt I C 71/10. Odpowiedzialność pozwanego ubezpieczyciela wynikała natomiast z faktu, że w dacie zdarzenia, z którym powód łączył odpowiedzialność pozwanego A. Z., pełnomocnika łączyła z ubezpieczycielem umowa ubezpieczenia.

Pozwany A. Z. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na jego rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

Pozwana (...) Spółka Akcyjna w W. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na jej rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 17 października 2012 roku Sąd Rejonowy w Białymstoku o ddalił powództwo. Jednocześnie zasądził od Skarbu Państwa na rzecz radcy prawnego I. S. prowadzącej Kancelarię Radcy Prawnego w B. kwotę 1.476 zł, w tym kwotę 276 zł podatku VAT w wysokości 23%, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Zasądził od powoda na rzecz każdego z pozwanych kwoty po 1.217 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego i odstąpił od obciążania powoda brakującymi kosztami sądowymi.

Sąd I instancji ustalił, iż S. J. wystąpił z pozwem przeciwko Skarbowi Państwa – Zakładowi Karnemu w K. o zapłatę kwoty 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz zasądzenie kwoty 20.000 zł na rzecz organizacji świadczącej pomoc skazanym. Powództwo to oparł na twierdzeniu, że w czasie odbywania przez niego kary pozbawienia wolności w ww. Zakładzie w celach panowało przeludnienie i złe warunki sanitarne i bytowe. W Zakładzie tym S. J. przebywał w okresie od 13 kwietnia 2007r. do 10 sierpnia 2007r. Wyrokiem wydanym w dniu 24 czerwca 2010r. w sprawie sygn. akt I C 71/10 przez Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny powództwo zostało oddalone, zaś S. J. został obciążony obowiązkiem zapłaty na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwoty 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

Na skutek apelacji wniesionej przez S. J. wyrokiem wydanym w dniu 25 listopada 2010r. w sprawie sygn. akt I ACa 495/10 Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny oddalił apelację, zaś postanowieniem wydanym w dniu 7 grudnia 2010r. uzupełnił ww. wyrok dodając pkt II o treści „Zasądza od powoda na rzecz pozwanego 2.700,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego za drugą instancję”.

Sąd I instancji zaznaczył, że ze zgodnych ustaleń sądów obu instancji w tamtej sprawie wynikało, że powód przebywał w Zakładzie Karnym w K. w okresie od 13 kwietnia 2007r. do 10 sierpnia 2007r. W czasie odbywania przez niego kary pozbawienia wolności występowały okresy przeludnienia cel, o czym administracja zakładu informowała Sędziego Penitencjarnego Sądu Okręgowego w Olsztynie. Cele, w których powód odbywał karę pozbawienia wolności wyposażone były w kąciki sanitarne oraz w sprzęt kwaterunkowy. W Zakładzie Karnym w K. nie stwierdzono nieprawidłowości w działaniu przewodów kominowych, zaś powód w trakcie pobytu w tej jednostce nie zgłaszał skarg i wniosków co do warunków bytowych. Rozstrzygnięcie zostało oparte na treści art. 417 k.c. W tamtej sprawie nie stwierdzono, aby zachowania funkcjonariuszy publicznych były niezgodne z prawem. W szczególności przedstawiciele jednostki penitencjarnej, w której przebywał powód, podjęli prawem wymagane działania, czyniąc zadość nałożonym na te organy obowiązkom kontroli i nadzoru. Pomimo istniejącego okresowo przeludnienia w celach mieszkalnych nie doszło do żadnej sytuacji, która zagrażałaby bezpośrednio życiu lub zdrowiu powoda. Jak wskazały Sądy, osadzony w zakładzie karnym musi się liczyć z pewnymi ograniczeniami i dolegliwościami związanymi z odbywaniem kary pozbawienia wolności. Nie bez znaczenia był również okres przebywania powoda w pozwanym Zakładzie Karnym, trwający jedynie kilka miesięcy. Zdaniem Sądów w tamtej sprawie pozwany Skarb Państwa wykazał, że osadzenie powoda w celach w warunkach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m², było zgodne z prawem. Dyrekcja Zakładu Karnego w K. informowała właściwy miejscowo Sąd Penitencjarny w trybie art. 248 k.k.w. o takim stanie rzeczy. Tym samym działania podejmowane przez jednostkę były zgodne z obowiązującymi przepisami prawa i z samego faktu przeludnienia nie można wyprowadzić wniosku, że postępowanie Skarbu Państwa było bezprawne. Oceny tej nie zmienia też wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008r., w którym uznał on art. 248 k.k.w. za niezgodny z Konstytucją. W okresie, w którym powód przebywał w Zakładzie Karnym w K., przepis art. 248 k.k.w. nie był uznany za niezgodny z Konstytucją. Sądy obu instancji nie znalazły wystarczających podstaw do zastosowania wobec powoda art. 102 k.p.c. i zwolnienia go z obowiązku zapłaty na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa prawnego.

Następnie S. J. wraz z wnioskiem o sporządzenie na piśmie uzasadnienia tego wyroku, złożył wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu celem sporządzenia skargi kasacyjnej. Sąd Apelacyjny w Białymstoku uwzględnił to żądanie powoda i na podstawie postanowienia wydanego w dniu 4 stycznia 2011r. ustanowił powodowi adwokata z urzędu do postępowania przed Sądem Najwyższym. Decyzją z dnia 12 stycznia 2011r. Dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w B. wyznaczył powodowi do postępowania przed Sądem Najwyższym adwokata A. Z..

W dniu 5 kwietnia 2011r. pozwany A. Z., za pośrednictwem poczty, złożył skargę kasacyjną od wyroku wydanego przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny w dniu 25 listopada 2010r. w sprawie sygn. akt I ACa 495/10. Postanowieniem tego Sądu z dnia 8 kwietnia 2011r. skarga kasacyjna została odrzucona jako wniesiona po terminie, który upłynął w dniu 28 marca 2011r. Postanowienie w tej kwestii zostało doręczone pozwanemu A. Z. w dniu 26 kwietnia 2011r., zaś zarządzeniem Przewodniczącego I Wydziału Cywilnego Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 maja 2011r. powód został poinformowany, na jego pisemny wniosek, że skarga kasacyjna została odrzucona, jak też doręczono mu kserokopię postanowienia z dnia 8 kwietnia 2011r.

Sąd I instancji zaznaczył, iż strona powodowa domagająca się naprawienia szkody z tytułu nienależytego wykonania usługi zastępstwa procesowego powinna wykazać, że gdyby nie uchybienia przyjmującego zlecenie (ustanowionego z urzędu) pełnomocnika, to uzyskałaby korzystne dla siebie rozstrzygnięcie, co w takim razie przesądza o istnieniu związku przyczynowo-skutkowego między zawinionym działaniem pełnomocnika a szkodą.

Zdaniem Sądu I instancji roszczenie powoda w procesie prowadzonym przez Sąd Okręgowy w Olsztynie nie zostało udowodnione. Pozwany Skarb Państwa – Zakład Karny w K. skutecznie obalił domniemanie bezprawności naruszenia dóbr osobistych powoda zawarte w art. 24 k.c. wykazując, że działanie jego było zgodne z prawem. Powód nie wniósł również w niniejszym postępowaniu skutecznych zarzutów odnośnie ustaleń faktycznych, na jakich oparte zostało rozstrzygnięcie w sprawie sygn. akt I C 71/10, a jedynie nadal kwestionował dokonaną przez Sądy obu instancji ocenę prawną, powołując się na liczne orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Sąd I instancji zaznaczył, iż Sąd Apelacyjny w Białymstoku w tamtej sprawie dokonał oceny żądania powoda w oparciu o kryteria ustalone

zarówno w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jak i Sądu Najwyższego. Wskazał, że w oparciu o te kryteria zawsze należy oceniać, czy osadzenie w warunkach przeludnienia prowadziło do naruszenia dóbr osobistych, zaś naruszenie to może być stwierdzone, jeżeli stopień dolegliwości, a także ich kumulacja przekracza pewien dopuszczalny poziom. Samo nadmierne przeludnienie nie może być kwalifikowane jako działanie niehumanitarne lub degradujące. Sąd I instancji wskazał na odmienność sytuacji powoda w Zakładzie Karnym w K. w porównaniu z tą, w jakiej znaleźli się skarżący w sprawach O. przeciwko Polsce i S. przeciwko Polsce.

W ocenie Sądu I instancji powód w niniejszym procesie nie wykazał, aby istniały podstawy do przypisania Zakładowi Karnemu w K. odpowiedzialności na podstawie art. 417 k.c. Nie można zatem uznać, że gdyby nie uchybienie pozwanego przy wnoszeniu skargi kasacyjnej, to skarga kasacyjna zostałaby przyjęta przez Sąd Najwyższy do rozpoznania, a następnie Sąd ten wydałby orzeczenie korzystne dla powoda (zasądziłby 10.000 zł tytułem zadośćuczynienia i kosztami procesu obciążyłby pozwanego). Skoro zaś odpowiedzialności nie ponosi pozwany A. Z., to odpowiedzialności nie ponosi również pozwany ubezpieczyciel.

O kosztach zastępstwa prawnego należnych pozwanym Sąd Rejonowy orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sporu.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją powód w części, to jest w punkcie I w zakresie oddalającym powództwo oraz w punkcie III w zakresie obciążenia powoda kosztami zastępstwa procesowego zarzucając mu:

1) naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, to jest art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasad swobodnej oceny dowodów:

a) polegające na przyjęciu, że powód nie wykazał dostatecznych w mniemaniu Sądu dowodów na okoliczność przypisania Zakładowi Karnemu w K. odpowiedzialności na podstawie art. 417 k.c. za naruszenie dóbr osobistych,

b) polegające na uznaniu, iż Sąd Najwyższy nawet po rozpatrzeniu skargi kasacyjnej prawidłowo wniesionej przez adw. A. Z. nie wydałby orzeczenia korzystnego dla powoda, przejawiające się w pominięciu linii orzeczniczej Sądu Najwyższego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w S. w aspekcie ochrony dóbr osobistych,

c) polegające na przyjęciu, że wniesienie skargi kasacyjnej przez pozwanego A. Z. po terminie nie spowodowało powstania szkody po stronie powoda,

d) polegające na zaniechaniu oceny staranności pozwanego A. Z. przy wnoszeniu skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w S.;

2) naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 102 k.p.c., polegające na błędnym przyjęciu, że w sprawie nie zachodzi wyjątkowy przypadek, uzasadniający zastosowanie zasad słuszności przy rozstrzyganiu o kosztach procesu, w sytuacji gdy okoliczności jasno wskazują na brak należytej staranności po stronie pozwanego przy wykonywaniu obowiązków i jego odpowiedzialność za wytoczenie niniejszego procesu, a powód nie osiąga żadnych dochodów, z których możliwe byłoby pokrycie kosztów zastępstwa procesowego należnych pozwanym,

3) naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 471 k.c. i art. 822 k.c. w zw. z art. 417 k.c., art. 23 k.c., art. 24 k.c. i art. 448 k.c. oraz art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności - polegające na niewłaściwym przyjęciu, że pozwani nie ponoszą odpowiedzialności względem powoda za nienależyte wykonanie zobowiązania z uwagi na brak szkody po stronie powoda, podczas, gdy zebrany materiał dowodowy wskazywał na dostateczne podstawy przemawiające za uwzględnieniem skargi kasacyjnej z uwagi na bezprawność działania

funkcjonariuszy Zakładu Karnego w K., przejawiającą się w naruszeniu dóbr osobistych powoda, takich jak zdrowie, godność, prawo do intymności.

Wskazując na powyższe wniósł o:

#.

- ***zmianę zaskarżonego wyroku w pkt I poprzez zasądzenie in solidum od pozwanych na rzecz powoda kwoty 16.300 zł wraz z odsetkami od dnia 25 października 2011 r. i co za tym idzie, uwzględnienie powództwa w całości,***
- ***ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku w pkt III poprzez nieobciążanie powoda zwrotem kosztów zastępstwa prawnego sprawowanego przed sądem I instancji na rzecz pozwanych w wysokości po 1.217 zł,***
- ***zasądzenie in solidum od pozwanych na rzecz powoda kosztów procesu za instancję odwoławczą, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych,***
- ***w razie oddalenia apelacji powoda, na zasadzie art. 102 kpc o nieobciążanie powoda kosztami zastępstwa procesowego należnymi pozwany za instancję odwoławczą,***
- ***w razie oddalenia apelacji powoda przyznanie pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, które nie zostały pokryte przez powoda w całości ani w części,***
- ***ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z uwzględnieniem kosztów postępowania apelacyjnego.***

SĄD OKRĘGOWY ZWAŻYŁ, CO NASTĘPUJE:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Zdaniem Sądu Okręgowego ustalenia faktyczne i ocena prawna Sądu Rejonowego są prawidłowe. Zaznaczyć należy niemniej, iż w kontekście podstawy faktycznej żądania konieczne, a zarazem wystarczające, było udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy wniesienie skargi kasacyjnej przez pozwanego w terminie skutkowałoby korzystnym dla powoda rozstrzygnięciem. Powód domagał się zadośćuczynienia za krzywdę doznaną wskutek złożenia skargi kasacyjnej po terminie oraz zwrotu kosztów procesu, którymi został obciążony w sprawie o sygn. akt I C 71/10 i I ACa 495/10, i tak określona podstawa faktyczna roszczenia zakreśliła jednocześnie ramy kognicji Sądu Rejonowego w niniejszej sprawie. Skoro powód nie dochodził roszczeń odszkodowawczych związanych z wniesieniem skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, to za niezrozumiałe należy uznać zarzut apelacji polegający na zaniechaniu oceny staranności pozwanego przy wnoszeniu skargi do ETPCz.

Ustalenie, czy wniesienie skargi kasacyjnej w terminie skutkowałoby korzystnym dla powoda rozstrzygnięciem wymagało w pierwszej kolejności oceny, czy skarga kasacyjna złożona przez pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25 listopada 2010 roku w sprawie o sygn. akt I ACa 495/10 (k. 44-49 akt niniejszej sprawy) przesłaby tzw. przedsąd. Skarga kasacyjna nie jest bowiem środkiem zaskarżenia zmierzającym do usunięcia wszystkich wadliwych orzeczeń. Jest to nadzwyczajny środek zaskarżenia. Nie chodzi, zatem o naprawienie i usunięcie wszelkich możliwych błędów popełnionych przez sądy niższych instancji. W tym celu Sąd Okręgowy poddał skargę kasacyjną ocenie w kontekście przepisów kodeksu postępowania cywilnego regulujących podstawy skargi kasacyjnej oraz instytucję tzw. przedsądu.

Zgodnie z treścią art. 398³ § 1 k.p.c. skargę kasacyjną strona może oprzeć na następujących podstawach: 1) naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie; 2) naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Co istotne, z uwagi na fakt, iż

skarga kasacyjna przysługuje od wyroku sądu drugiej instancji, może być oparta wyłącznie na podstawie naruszenia prawa materialnego lub procesowego przez sąd odwoławczy. Stosownie zaś do treści art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nie można również tracić z pola widzenia zasad postępowania kasacyjnego, zgodnie, z którymi podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), ponadto w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Analiza zarzutu naruszenia prawa materialnego podniesionego w skardze kasacyjnej prowadzi do wniosku, iż choć wskazuje on na błędną wykładnię i niezastosowanie przepisów prawa materialnego, to w istocie zarzut ten ma na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądów obu instancji i dokonaną przez nie oceną materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie o sygn. akt I C 71/10. Tymczasem podstawę kasacyjną z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. mogą stanowić tylko te błędy, przy których wadliwe rozumowanie sądu dotyczy sfery prawnej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym zarzuty skargi kasacyjnej wskazujące na błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie określonych przepisów prawa materialnego, nie mogą stanowić płaszczyzny do polemiki z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2012 r., IV CSK 303/11, LEX nr 1131136). Wobec powyższego tak skonstruowany zarzut skargi kasacyjnej sporządzonej przez pozwanego, z uwagi na jego sprzeczność z art. 398³ § 3 k.p.c., należy uznać za a limine niedopuszczalny.

Z przedstawionych powyżej przyczyn za niedopuszczalny należy uznać również zarzut skargi kasacyjnej wskazujący na naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegający na braku wszechstronnego rozważenia i analizy materiału dowodowego sprawy, gdyż podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. W myśl art. 398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia i w konsekwencji nie może czynić własnych ustaleń faktycznych, odmiennych od przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Z tych przyczyn w postępowaniu kasacyjnym nie może być brany pod uwagę zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. motywowany dowolną oceną zgromadzonych w sprawie dowodów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2008 r., V CSK 579/07, LEX nr 393889).

Co do zarzutu naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c. powiązanego z nieustanowieniem powodowi pełnomocnika z urzędu w postępowaniu przed Sądem I instancji oraz przed Sądem Apelacyjnym, należy powtórzyć, iż skarga kasacyjna może być oparta wyłącznie na podstawie naruszenia prawa przez sąd odwoławczy. Ponadto należy mieć na uwadze, że nie przyznanie stronie z urzędu fachowego pełnomocnika nie skutkuje automatycznie nieważnością postępowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że nieprzyznanie fachowego pełnomocnika z urzędu może być kwalifikowane jako powodujące nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, niemniej jednak dotyczy to tylko sytuacji, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje niezajomość reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2012 r., II UK 167/11, LEX nr 1171003). Taka sytuacja w ocenie Sądu Okręgowego nie wystąpiła, gdyż powoda nie można zaliczyć do osób nieporadnych. Do takiego wniosku prowadzi ilość, zakres i treść pism procesowych składanych przez powoda i znajomość przez niego reguł rządzących postępowaniem cywilnym.

W ocenie Sądu Okręgowego nic nie wskazuje również na to, by zarzucane uchybienie przepisom art. 232 k.p.c. w zw. z art. 299 k.p.c. mogło mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Skarżący w skardze kasacyjnej zarzucił, iż Sąd Apelacyjny w Białymstoku nie przeprowadził z urzędu dowodu w postaci przesłuchania powoda w charakterze strony, podczas gdy, zdaniem skarżącego, okoliczności naruszenia dóbr osobistych podnoszone w pozwie uzasadniały konieczność jego przesłuchania celem dokładnego wyjaśnienia rodzaju naruszeń, stanu zdrowia

fizycznego i psychicznego, a także skonfrontowania jego zeznań z pozostałym materiałem dowodowym. Przede wszystkim podkreślenia wymaga, iż ocena konieczności przeprowadzenia dowodu z przesłuchania strony należy do swobodnej decyzji sądu, opartej na analizie materiału dowodowego w zakresie jego spójności i zupełności. Dowód z przesłuchania stron jest dowodem fakultatywnym, subsydiarnym i symetrycznym, a sąd przeprowadza go wtedy, gdy po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Sąd nie przesłuchuje stron co do wszystkich faktów będących przedmiotem postępowania dowodowego, lecz tylko co do faktów spornych, mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i to jedynie wówczas, gdy albo przeprowadzone dowody nie pozwoliły wyjaśnić istoty sprawy, albo nie ma innych dowodów, które pozwoliłyby wyjaśnić tę istotę. Kompetencje sądu wynikające z art. 299 k.p.c. nie mają, zatem charakteru bezwzględnie obowiązku, lecz aktualizują się dopiero wówczas, gdy sąd uzna, że dotychczasowe rezultaty przeprowadzonego postępowania dowodowego nie prowadzą do wyjaśnienia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. W konsekwencji naruszenie art. 299 k.p.c. może mieć miejsce wtedy, gdy nieprzesłuchanie stron - mimo zgłoszenia takiego wniosku dowodowego przez jedną z nich albo nawet bez takiego wniosku (art. 232 zdanie drugie k.p.c.) - mogło wpłynąć na wynik sprawy, rozumiany jako wyjaśnienie wszystkich istotnych i spornych okoliczności, albo gdy dowód z przesłuchania stron był jedynym dowodem, jakim dysponował sąd (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2012 r., II PK 197/11, LEX nr 1216857). Tymczasem Sąd Okręgowy w Olsztynie jako sąd pierwszej instancji dysponował materiałem dowodowym (w tym dokumentami), które to dowody poddał wszechstronnej ocenie i na podstawie tego materiału dowodowego poczynił ustalenia faktyczne, które podzielił następnie Sąd Apelacyjny w Białymstoku. Sąd Apelacyjny w tamtej sprawie nie miał wątpliwości, że przeprowadzone dowody pozwoliły wyjaśnić istotę sprawy. Dlatego też nie można twierdzić, iż nie przeprowadzenie dowodu z przesłuchania powoda w charakterze strony mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Co do zarzutu kasacyjnego naruszenia art. 102 k.p.c. polegającego na niesłusznym zasądzeniu od powoda na rzecz pozwanego Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego, należy wskazać, iż uznanie, że w danej sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c. jest przejawem dyskrecjonalnej władzy sądu, a zatem zastosowanie dobrodziejstwa z tego przepisu zależy od swobodnej oceny sądu. Wprawdzie kwestia trafności i zasadności skorzystania z tego uprawnienia, co do zasady, może być objęta kontrolą sądu wyższego rzędu, niemniej jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że ewentualna zmiana zaskarżonego orzeczenia o kosztach powinna być tylko wyjątkowa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2012 r., IV CZ 63/12, LEX nr 1232814). Podkreślenia wymaga, iż odstąpienie od obciążania strony przegrywającej sprawę kosztami procesu poniesionymi przez jej przeciwnika procesowego jest możliwe jedynie w wypadkach szczególnie uzasadnionych, a mianowicie wówczas, gdy z uwagi na okoliczności faktyczne konkretnej sprawy zastosowanie ogólnych zasad odpowiedzialności za wynik procesu byłoby sprzeczne z zasadą słuszności (art. 102 k.p.c.). Podstawą do takiej oceny może być zachowanie się strony w procesie, jak i jej sytuacja pozaprosesowa (stan majątkowy, szczególna sytuacja zdrowotna i życiowa), przy czym zła sytuacja finansowa, stanowiąca podstawę do zwolnienia strony od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych, nie wyczerpuje sama w sobie przesłanek zastosowania art. 102 k.p.c., a przepis ten, z uwagi na swój szczególny charakter, nie może być wykładany rozszerzająco i wyklucza uogólnienia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2012 r., IV CZ 29/12, LEX nr 1232476).

W świetle powyższego należy wskazać, iż sama trudna sytuacja ekonomiczna strony nie uzasadnia odstąpienia od obciążenia jej kosztami procesu, gdyż zastosowanie omawianego przepisu ma charakter wyjątkowy. Sąd Apelacyjny w Białymstoku w sprawie o sygn. akt I ACa 495/10 (sygn. akt I C 71/10 Sądu Okręgowego w Olsztynie) nie znalazł podstaw do odstąpienia od obciążania powoda kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej za I i II instancję i nic nie wskazuje na to, że Sąd Najwyższy nawet przy przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania zmieniłby rozstrzygnięcie w tym przedmiocie.

W ocenie Sądu Okręgowego nie wystąpiła również żadna z przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sposób przedstawienia okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej wskazuje, iż w ocenie autora skargi w sprawie wystąpiło istotne zagadnienie prawne. Niemniej jednak należy zaznaczyć, iż istotne zagadnienie prawne może dotyczyć problemów materialno-prawnych, jak i procesowych,

a nie mogą być to wątpliwości dotyczące stanu faktycznego sprawy. Ponadto wątpliwość musi być poważna. Nie każde zagadnienie prawne daje podstawę do przyjęcia, że skarga kasacyjna nadaje się do merytorycznego rozpoznania. Musi być to zagadnienie nowe i nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie. Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu tego zagadnienia. Mianowicie należy wskazać, które przepisy prawa wymagają wykładni i na czym polega istotna wątpliwość, przy czym należy przytoczyć argumentację wskazującą na rozbieżne oceny prawne. W tym celu należy wskazać wątpliwości związane z rozumieniem, bądź stosowaniem przepisów prawa niezbędnych do rozstrzygnięcia sprawy. Rozstrzygnięcie istotnego zagadnienia prawnego musi mieć przy tym zarówno znaczenie dla praktyki sądowej, jak też dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy w ustalonym stanie faktycznym. Tymczasem, w ocenie Sądu Okręgowego, w skardze brak jest wyczerpującego wyводу prawnego i w rzeczywistości nie sformułowano istotnego zagadnienia prawnego uzasadniającego przyjęcie skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania.

W konsekwencji skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25 listopada 2010 roku w sprawie o sygn. akt I ACa 495/10 sporządzona przez pozwanego, zdaniem Sądu Okręgowego, nie otrzymałaby dalszego biegu, gdyż Sąd Najwyższy odmówiłby przyjęcia skargi do rozpoznania. W tym stanie rzeczy nie można mówić o odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego pełnomocnika, gdyż nawet wniesienie skargi kasacyjnej przez pozwanego w terminie nie skutkowałoby korzystnym dla powoda rozstrzygnięciem. Brak jest, zatem adekwatnego związku przyczynowego między zachowaniem pełnomocnika a szkodą. W konsekwencji nie zaktualizowała się odpowiedzialność pozwanego zakładu ubezpieczeń. Dlatego też Sąd I instancji trafnie oddalił powództwo w całości, a zarzuty podniesione w apelacji nie mogły odnieść skutków oczekiwanych przez skarżącego.

Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do zmiany rozstrzygnięcia Sądu I instancji w przedmiocie kosztów zastępstwa procesowego i do odstąpienia na zasadzie słuszności od obciążania powoda tymi kosztami. W ocenie Sądu Okręgowego w sprawie nie zaistniał szczególnie uzasadniony wypadek. Wprawdzie powód z uwagi na sytuację majątkową został zwolniony od kosztów sądowych w całości, niemniej fakt, że strona została zwolniona od kosztów sądowych, nie prowadzi automatycznie do oceny, iż zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2012 r., III CZ 70/12, LEX nr 1232787). Sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, że strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia na mocy art. 102 k.p.c. od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, lecz łącznie z trudną sytuacją ekonomiczną wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego (zob. m.in. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 sierpnia 2012 r., I ACz 1178/12, LEX nr 1216285). Zdaniem Sądu Okręgowego poza sytuacją materialną powoda nie wystąpiły dalsze szczególne okoliczności uzasadniające zastosowanie zasady słuszności, dlatego apelacja również w tej części podlegała oddaleniu.

Mając powyższe na uwadze orzeczono na podstawie art. 385 k.p.c., jak w sentencji.

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym rozstrzygnięto zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. z uwagi na wynik postępowania w drugiej instancji i brak podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. Wysokość kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym ustalono w oparciu o § 13 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu odwoławczym rozstrzygnięto zgodnie z art. 22³ ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (Dz.U. z 2010r., Nr 10, poz. 65 j.t. ze zm.), zaś ich wysokość ustalono w oparciu o § 12 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 6 pkt 5 w zw. z § 2 ust. 1, ust. 2 i ust. 3 w zw. z § 15 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności

radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2002 r., Nr 163, poz. 1349 ze zm.).